

Conclusion. *Analyzing the software of modern native preschool education, it should be noted a significant increase in its educational directions and a deepening of their content. For today's teachers in preschool establishments we offer to manage the programs «Child in preschool years» and «Ukrainian preschool education» for completeness of educational aspects. Among the dominant areas of education, we consider it expedient to highlight the following: national-patriotic, spiritual, moral, physical, labor, sensory, ecological, aesthetic, musical, gender, and intellectual, legal, economic.*

Key words: *education; institutions of preschool education; basic educational constructs; national-patriotic education; physical education; social-moral education; spiritual education; sensory education; ecological education; artistic-aesthetic education; musical education; gender education; labor education; intellectual education; legal education; economic education of the person of the preschool child.*

*Одержано редакцією 06.11.2017
Прийнято до публікації 14.11.2017*

УДК 351.376.614.8 (045)

ДЕМЧЕНКО Анжела Вікторівна,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України;

ТИТАРЕНКО Олександр Васильович,
викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах факультету цивільного захисту, Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ОПЕРАТИВНО-РЯТУВАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДСНС УКРАЇНИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Анотація. *Представлено теоретичне обґрунтування особливостей професійної діяльності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України, визначено специфіку їхньої професійної діяльності, розкрито особливості підготовки працівників оперативно-рятувальної служби цивільного захисту з урахуванням психологічної складової професійної освіти.*

Ключові слова: *професійна освіта; професійна мотивація; екстремально-професійна діяльність; професійно-важливі якості; відповідальність; психологічна готовність до професійної діяльності; мотиваційна; смислова й операційна сфери професіоналізму; професіоналізм; майбутні фахівці оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, науки, появи нових високих технологій підвищується ризик виникнення масштабних катастроф, аварій, лих. У зв'язку з цим особливого значення набуває підготовка фахівців, які беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, а саме – оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України. Особливостями службової діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту є: виконання

професійного завдання в екстремальних умовах; висока відповідальність за порятунок людей, матеріальних цінностей, локалізацію й ліквідацію надзвичайних ситуацій; дефіцит часу на опрацювання інформації, що надходить, ухвалення рішення й виконання необхідних дій; високий рівень нервово-психічної напруги, підвищені фізичні навантаження. У всьому світі службова діяльність фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту вважається однією з найнебезпечніших, оскільки це і робота в екстремальних ситуаціях, і ризик для життя, і велика відповідальність за інших людей.

В екстремальних ситуаціях фахівцям оперативно-рятувальної служби цивільного захисту необхідно оцінити ситуацію, прийняти правильне рішення і при цьому мати адекватну поведінку, що залежить як від генетично обумовлених властивостей особистості, так і від професійно важливих якостей, знань, умінь і навичок, що набуті у процесі фахової підготовки в закладі вищої освіти.

Вплив екстремальних чинників на діяльність пожежно-рятувальних служб веде до розвитку станів, до яких відносяться різні види стресу – шок, біль, кома, колапс, непритомність, інші гострі захворювання й фізичні травми. Зміст професійної діяльності в екстремальних умовах, її особливості, зокрема, надзвичайно висока складність, небезпечність, фізична і психічна насиченість передбачають сформованість цілого ряду професійних та особистісних якостей, а саме: високої громадянської свідомості й відповідальності, психолого-педагогічної готовності, психічної стійкості й надійності фахівців із надзвичайних ситуацій до роботи на межі людських можливостей. Вищезазначені умови діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України визначають підвищені вимоги не тільки до стану здоров'я, фізичної підготовленості, але й до його індивідуально-психологічних особливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості професійної діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України знайшли відображення в наукових доробках В. П. Бута, В. В. Вареника, Г. С. Грибенюка, М. А. Кришталя, А. О. Майбороди, С. М. Миронця, А. П. Самонова О. В. Тімченка, Є. В. Школяра та інших. У працях цих науковців особливу увагу приділено вивченню психологічної стійкості, стресостійкості, негативних психічних станів фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України.

Становлення особистості професіонала у процесі оволодіння екстремально-професійною діяльністю не зводиться лише до розвитку її операційної сфери у вигляді накопичення знань, умінь і навичок, а припускає формування складних психічних систем регуляції її соціальної поведінки, про що свідчать результати досліджень Л. С. Виготського, О. М. Леонтьєва, С. Л. Рубінштейна та інших психологів. Істотну роль відіграє розвиток уявлень про явища, які пов'язані з основними закономірностями професійного становлення [4]. Вони дозволяють виявити чинники регуляції його динаміки, і на цій основі усвідомити себе суб'єктом професійної діяльності, зрозуміти її соціальну значущість. Це входить у комплекс необхідних умов ефективного формування особистості й досягнення такого рівня розвитку професійно значущих психічних якостей, структур і механізмів регуляції поведінки, які необхідні для досягнення високого рівня професійної діяльності.

Вітчизняний психолог М. Й. Варій стверджує, що процеси навчання й виховання одночасно впливають на свідомість, діяльність, відносини, волю й емоції курсантів [2, с. 19]. Процес навчання формує свідомість особистості, а процес виховання звернений до відносин, дій та емоцій. У зарубіжній літературі вказується на два типи реакцій людини в екстремальних умовах. Перший тип реакції полягає в тому, що суб'єкт, у першу чергу, звертає увагу не на себе, а на усунення небезпеки. Другий тип показує зворотний порядок подій [10, с. 96].

На думку Л. А. Китаєва-Смика [7, с. 18], вплив екстремальних умов складається не тільки з прямої, безпосередньої загрози життю людини, а й опосередкованої, що пов'язана з очікуванням її реалізації. У працях В. А. Петровського [7, с. 24] з проблеми поведінки суб'єкта в умовах небезпеки зазначається, що деякі індивіди за наявності явної загрози відчують гострий потяг до неї. Особливо часто спостерігається тенденція до ризику в тих осіб, професійна діяльність яких містить в собі елемент небезпеки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема вивчення особливостей службової діяльності сучасних фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України є малодослідженою, оскільки обсяг їхніх робіт значно збільшується: не тільки гасіння пожеж і рятування людей, а й ліквідація наслідків техногенних аварій, природних катастроф, стихійних лих, тому для успішного виконання завдань із порятунку людей і ліквідації надзвичайних ситуацій різного характеру потрібно підготувати фахівця відповідного психологічного і фізичного рівня, який здатний надати кваліфіковану допомогу чи усунути небезпечну ситуацію.

Метою статті є розкриття особливостей підготовки майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до професійної діяльності з урахуванням психологічного складника професійної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професіоналізм діяльності – якісна характеристика суб'єкта праці, що відображає високу професійну кваліфікацію й компетентність, різноманітність ефективних професійних навичок і вмінь, володіння сучасними алгоритмами і способами вирішення професійних завдань, що дозволяє здійснювати діяльність із високою й стабільною продуктивністю. Професіоналізм особистості розглядається як якісна характеристика суб'єкта праці, відбиває високий рівень професійно важливих або особистісно-ділових якостей, креативності, адекватний рівень домагань, мотиваційну сферу і ціннісні орієнтації, що спрямовані на професійний розвиток. Рушійною силою й джерелом професійного саморозвитку майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України є потреба в самозміні й самовдосконаленні. Найбільш істотними об'єктивними причинами, що породжують цю потребу, є об'єктивні і розумні вимоги, які висуваються батьками курсантів, керівниками закладів освіти, статутом. Суб'єктивним чинником досягнення вершин служить мотивація професійної діяльності [1, с. 10].

Оскільки професійна діяльність фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України є такою, що екстремальні ситуації виникають у ній досить часто, на основі аналізу наукових доробок були виділені особливості психіки, найбільш суттєві для ефективного здійснення професійної діяльності: 1) збереження працездатності в умовах аварійних ситуацій, дефіциту часу; 2) прийняття рішень у дуже короткі терміни; 3) уміння діяти непересічно, швидко приймати рішення в мінливій обстановці; 4) висока емоційна стійкість; 5) самовладання і витримка; 6) виділення в інформації істотного, головного; 7) збереження активності й працездатності в умовах втоми; 8) незмінна стійкість уваги під впливом переляку або несподіваних зовнішніх впливів; 9) особиста відповідальність за прийняття рішення й дії; 10) тривале збереження інтенсивної (концентрованої) уваги; 11) швидкий перехід від однієї діяльності до другої (швидка зміна спрямованості уваги); 12) ініціативність і винахідливість; 13) одночасне виконання декількох видів діяльності або декількох дій в одній діяльності (розподіл уваги); 14) точні й координовані рухи руками; 15) рухові здібності; 16) витривалість до тривалих фізичних навантажень; 17) швидка і точна рухова реакція на рухомий об'єкт; 18) швидке запам'ятовування зорової інформації; 19) працьовитість і витривалість [8, с. 118].

Психічна напруженість у фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України може бути викликана невідповідністю рівня розвитку професійних якостей вимогам, що висуваються цією діяльністю до особистості

рятувальника: психологічною невідповідністю до виконання різних бойових завдань під час рятувальних операцій, надмірною емоційною збудливістю, вразливістю, низькою емоційною стійкістю.

Специфічним стресогенним чинником для професійної діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України є режим тривожного очікування при несенні добового бойового чергування. У деяких рятувальників хвилювання, що викликане очікуванням виклику, супроводжується реакцією, яка може перевершувати реакцію, що виникає в період бойових дій [3, с. 15]. Професійно важливими є такі властивості й якості особистості фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України: 1) властивості сприйняття: стійкість функцій аналізаторів і якості сприйняття (зорового, слухового, тактильного, сприйняття форми, розмірів, віддаленості, швидкості); 2) особливості вищих психічних функцій: добре розвинене просторове мислення, значний обсяг уваги, здатність до швидкого перемикання й розподілу уваги в умовах відволікаючих впливів і дефіциту часу; здатність швидко орієнтуватися в новій незнайомій обстановці, оцінювати ступінь важливості інформації, що надходить; 3) психомоторні властивості й фізичні якості: фізична витривалість, стійкість до фізичної втоми; хороша координація рухів, високі можливості як максимальної сили, так і силової витривалості; 4) особистісні особливості: високий рівень суб'єктивного контролю, емоційна стабільність, толерантність до стресу і фрустрації; середній рівень особистісної та ситуативної тривожності; помірна схильність до ризику; упевненість у собі; 5) соціально-психологічні якості: уміння працювати в команді, хороші комунікативні здібності [1, с. 11].

Доповнює список професійно важливих якостей фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України праця В. І. Дутова і І. Г. Чурсіна, які виділяють чотири групи значущих навичок і здібностей, що необхідні для успішної професійної діяльності фахівців служби цивільного захисту. До абсолютно значущих навичок учені відносять технічні знання. До найбільш значущих – лідерство, здатність до організації й планування своєї діяльності, сприйняття й аналіз, прийняття рішень, рішучість, толерантність до стресу й адаптивність. Вельми значущими навичками, на думку вчених, є міжособистісні навички, вербальна комунікація. Значні навички – це навички збирання інформації та індивідуальні робочі особливості [5, с. 97]. На думку М. І. Кусій [8, с. 117], головними якостями фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України повинні бути евристичність тактичного мислення, здатність знаходити несподівані технічні рішення, готовність до ситуативного лідерства, пластичність установок, моральна основа емоційності, інтелектуальність психічного швидкодії (швидко приймати рішення, намічати індивідуальну стратегію), здатність приймати допомогу товаришів, які не втрачають рішучості працювати поодиноці. Учений вважає, що більш важливою якістю, ніж психічна стійкість, є адаптивність рятувальників. Як стверджує С. А. Іващенко [9, с. 60], фахівці оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України, які беруть участь в аварійно-рятувальних роботах, мають такі особливості: високу самооцінку, сангвіністичний тип темпераменту, низький рівень домагань, що свідчить про схильність до ризику, переважанням екстрапунітивного типу реакцій у ситуаціях фрустрації.

Оскільки професійна діяльність фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України є діяльністю екстремального профілю, вона дуже специфічна і має такі особливості: високий рівень відповідальності за рішення бойового завдання, високий темп дій, дефіцит часу, несподівана зміна обстановки, недолік або суперечливість інформації про умови виконання завдання, робота в загазованому, задимленому приміщенні, міжособистісна взаємодія з постраждалими, емоційна насиченість переживань, що пов'язані з контактами з тілами загиблих, водолазні роботи, при яких на рятувальників впливає агресивне навколишнє

середовище (тиск, погана видимість). Усе це є чинниками, що провокують професійний стрес у фахівців. На нашу думку, майбутні фахівці оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України повинні знати не тільки види стрес-чинників в екстремальних умовах, їх вплив на психіку, знати не тільки позитивні психічні якості й стани, що допомагають протистояти несприятливим чинникам, але й уміти контролювати себе, усвідомлювати шляхи і чинники професійної діяльності, які готують до праці в особливих умовах: тренування на заняттях із пожежної тактики і пожежно-стройової підготовки, у спеціальних газодимокамерах, фізичні тренування з підвищеними навантаженнями, тренування на спеціальних психологічних тренажерах. Важливо опанувати прийоми саморегуляції, визначення ступеня виправданості ризику, техніки конструктивного виходу з конфлікту.

Підготовка фахівців до дій у надзвичайних умовах пов'язана з формуванням у них моральних і психологічних якостей. Однак не можна пасивно чекати, коли сформується особистість фахівця служби цивільного захисту або коли прийде певний досвід. Потрібно з перших днів зарахування до закладу вищої освіти виховувати такі професійно важливі якості, які гарантували б службову ефективність і постійну психологічну готовність до дій у складних, небезпечних для життя умовах [4]. Психологічна підготовка майбутніх фахівців служби цивільного захисту – основа не тільки ефективної службової діяльності з порятунку людей і збереження цінностей від знищення вогнем, але й основа безпеки самих рятувальників. Найбільш важливими особистісними характеристиками, що впливають на психіку майбутніх фахівців служби цивільного захисту, є такі: рівень загального інтелекту (інтелектуальна гнучкість, загальна поінформованість, практичне мислення, координація здатностей); рівень особистісної стабільності (надійність, резистентність до стресу, упевненість у собі, розуміння відповідальності за безпеку, соціабельність, комунікативні здатності); відсутність напруженості, тривожності й психологічних симптомів; психодинамічні властивості (екстравертованість-інтровертованість, нейротизм, тип вегетативної саморегуляції). Серед когнітивних характеристик значущими для успішної професійної діяльності, насамперед, є інтелектуальна гнучкість і практичне мислення. Ці характеристики мають тісний взаємозв'язок із психодинамічними властивостями [3, с. 15].

Психологічна готовність майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України до службової діяльності – це установка на працю, стан мобілізації всіх психічних і психофізіологічних систем людини, що полегшують ефективне виконання певних дій. Підготовленість до службової діяльності – це наявність характеристик особистості, загальних і спеціальних здатностей, рис характеру, озброєність людини знаннями, уміннями і навичками, згода на виконання даної діяльності. В умовах дій в екстремальній ситуації важлива готовність як стійка характеристика особистості. Завчасно сформована, вона виступає найважливішою передумовою успішної службової діяльності. У структуру такої готовності входять такі компоненти: позитивне ставлення до службової діяльності; адекватні вимогам діяльності риси характеру, здібності, темперамент, мотивація; необхідні знання, навички, уміння; стійкі професійно важливі особливості сприйняття, уваги, мислення, емоційних і вольових процесів. Готовність розуміється як «складне комплексне психічне утворення, сплав функціональних, операціональних і особистісних компонентів, що мають динамічну структуру з функціональними залежностями» [1, с. 11]. Психологічну готовність до діяльності Л. А Кандилович розглядає як важливий компонент професіоналізму. В екстремальних умовах психологічна готовність виконує роль ініціюючої ланки для реалізації професійного потенціалу суб'єкта діяльності. У структурному плані готовність утворена сукупністю елементів мотиваційної, смислової й операційної сфер професіоналізму [6, с. 125].

Мотиваційний компонент становлять мотиви розуміння призначення професійної діяльності, мотиви самореалізації. Мотиваційна сфера професіоналізму діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України детермінована цілями діяльності; основу її становлять ціннісні орієнтації, які утворюють чотири групи мотивів професійної діяльності. До першої групи мотивів відносяться безпосередньо діяльнісно-процесуальні й результативні. Л. А. Кандилович виділяє такі смислові характеристики даної групи мотивів: інтерес до діяльності, бажання досягти певних висот, краще опанувати професійні обов'язки, потребу в задоволеності результатами роботи, мотиви кар'єрного зростання. У другу групу входять мотиви прояву особистості у професії: потреби в самореалізації, у саморозвитку засобами професійної діяльності. Третя група включає мотиви професійного спілкування, в основі яких лежить прагнення завоювати авторитет. Четверту групу становлять мотиви, що орієнтовані на зовнішню сторону професійної діяльності: мотиви запобігання неприємностей, усвідомлення неминучості контролю.

Сполучення мотивів утворює внутрішню детермінацію професійної поведінки. Має місце конструктивна спрямованість – спрямованість на досягнення результатів, на саморозвиток, і неконструктивна – на зовнішні сторони. Особливості смислових сфер професійної діяльності майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України утворюють усвідомлене позитивне ставлення до засобів і цілей професійної діяльності, стійку професійну самооцінку, самоконтроль. В операційні сфери входять якості суб'єкта, що впливають на ефективність його професійної діяльності за основними характеристиками. Основу операційних сфер професіоналізму майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України становлять знання про особливості й умови професійної діяльності, її вимоги до особистості, володіння способами і прийомами діяльності, самозбереження, прийомами саморегуляції, уміння, що об'єднані в техніки і технології професійної діяльності, професійно важливі якості.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Теоретичний аналіз структури професіоналізму майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України дозволяє зробити ряд висновків. Професіоналізм фахівця є його системною якістю як суб'єкта діяльності. Аналіз показує, що будь-яка професійна діяльність реалізується на базі системи професійно важливих якостей. Одночасно слід підкреслити, що вимоги до якості професійної освіти майбутніх фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України постійно зростають, адже саме від їхніх професійно важливих якостей і від успішності діяльності залежать кількість урятованих життів і розмір сукупного збитку від аварій і катастроф.

Список використаних джерел

1. Бодров В. А. Развитие профессиональной мотивации спасателей / В. А. Бодров, Ю. В. Бессонова // Психологический журнал. – 2005. – № 2. – С. 9–13.
2. Варій М. Й. Військова психологія і педагогіка : навчальний посібник / М. Й. Варій, М. М. Козяр, М. С. Коваль. – Львів : Сполом, 2003. – С. 18–29.
3. Васильєв С. П. Психологічні особливості саморегуляції курсантів в період адаптації до умов навчання у цивільному вищому навчальному закладі / С. П. Васильєв // Шевченківська весна : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, присвяченої 60-річчю Великої Перемоги [Гуманітарні науки] / за заг. ред. проф. О. К. Закусила. – Київ : Логос, 2005. – Вип. III : у 2-х част. – Ч. 1. – С. 14–16.
4. Грибенюк Г. С. Основи практичної психології рятувника : посібник [для курсантів (слухачів), студентів вищих навчальних закладів МНС України] / Г. С. Грибенюк. – Черкаси : Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля МНС України, 2005. – 290 с.
5. Дутов В. И. Психологические и гигиенические аспекты деятельности человека при пожаре / В. И. Дутов, И. Г. Чурсин. – Москва : СЦЕМП «Защита», 2003. – 202 с.
6. Кандилович Л. А. Психологические проблемы готовности в деятельности / Л. А. Кандилович. – Минск : Изд-во БГУ, 1996. – 175 с.

7. Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях / М. М. Козяр. – Львів : СПОЛОМ, 2004. – С. 15–31.
8. Кусій М. І. Професійна підготовка фахівців пожежно-рятувальної служби у ВНЗ МНС України / М. І. Кусій // Вісник ЛДУ БЖД. – 2010. – № 4. – С. 117–122.
9. Психологія професійної підготовки в вузе / под ред. Ф. І. Івашенко и др. – Минск, 1982. – 230 с.
10. Jobe, J. B., Holgate, S. H., & Scrapansky T. A. (1983). Risk taking as motivation for volunteering for a hazardous experiment. *Journal of Personality*, 51, 95–107.

References

1. Bodrov, V. A., & Bessonova, Yu. V. (2005). Development of professional motivation of rescuers. *Psikhologicheskii zhurnal (Psychological journal)*, 2, 9–13 (in Russ.)
2. Varyi, M. Y., Koz'ar, M. M., & koval', M. S. (2003). *Military Psychology and Pedagogy*: Textbook. – L'viv: Spolom (in Ukr.)
3. Vasil'ev, S. P. (2005). *Psychological peculiarities of self-regulation of cadets in the period of adaptation to the conditions of study at a civilian higher educational establishment: materials of the International scientific and practical conference dedicated to the 60th anniversary of the Great Victory [Humanities]* Shevchenko Spring, Kyiv: Logos, Vol. III, part. 1, 14–16 (in Ukr.)
4. Gribenyuk, G. S. (2005). *Fundamentals of practical psychology of the savior: manual [for students (listeners), students of higher educational institutions of the Ministry of Emergencies of Ukraine]*. Cherkasy: Cherkasy Fire Safety Institute named after Heroes of Chernobyl of the Ministry of Emergencies Situations of Ukraine (in Ukr.)
5. Dutov, V. I., & Chursin, I. G. (2003). *Psychophysiological and hygienic aspects of human activities in case of fire*. Moscow (in Russ.)
6. Kandibovich, L. A. (1996). *Psychological problems of readiness in activity*. Minsk (in Russ.)
7. Kozyar, M. M. (2004). *Extremely professional training for emergency situations*. L'viv: SPOLOM (in Ukr.)
8. Kusi, M. I. (2010). Professional training of specialists in fire and rescue service at universities of the Ministry of Emergencies of Ukraine. *Visnik LDU BZD (Bulletin of LDU BZD)*, 4, 117–122 (in Ukr.)
9. *Psychology of vocational training in the university* / ed. by Ivashenko, F. I. & other. (1982). Minsk (in Russ.)
10. Jobe, J. B., Holgate, S. H., & Scrapansky T. A. (1983). Risk taking as motivation for volunteering for a hazardous experiment. *Journal of Personality*, 51, 95–107 (in Engl.)

Abstract. *DEMCHENKO Angela Viktorivna, TITARENKO Oleksandr Vasil'ovich. Professional becoming of future specialists of operatively-rescue service of civil protection SES of Ukraine during training.*

Introduction. *At the modern stage of development of society, science, appearance of new high technologies there are increases risk an emergence of large-scale catastrophes, accidents, disasters. Due to this training of specialist gets special significance, who participate in liquidation consequences of emergencies, namely specialists of operatively-rescue service of civil protection of Ukraine SES.*

The content of professional activity in extreme circumstances, its features, in particular extremely high complexity, and danger, physical and mental saturation provides a whole number of professional and personal features as: high civil consciousness and responsibility, psycho-pedagogic preparedness, mental stability and reliability of emergency specialists to work on the edge of human abilities. These circumstances of activities of operatively-rescue service of civil protection SES of Ukraine determine high requirements not only to health, physical condition, and also to their individual psychological features.

Purpose. *Disclosure of training features of future professionals of operatively-rescue service of civil protection of Ukraine SES to professional activity considering psychological part of professional education.*

Results. *The service of specialists of civil protection service of Ukraine SES constantly related with nervous-psychic tension (high temperatures, high concentration of gases, low visibility, possible collapses, explosions, poisoning, negative emotional influences during transporting of wounded or burned people, etc.), higher physical stress, necessity to keep up an intensity and concentration of attention (tunnel works, cellars, underground galleries – in a small space), high responsibility of each specialist at the rescue works, in case of unexpected arise of obstacles, which complicating execution of combat task.*

Psychological preparedness of future specialists of civil protection service to the service activity – this is setup to work, mobilization status of all psychological and psychophysical human systems – that make easier effective implementation of some actions. Preparedness for service – it is availability of personal characteristics, common and special abilities, character traits, amount of human knowledge, common abilities and skills, agreement to perform this activity. In conditions of action in an extreme situation an important, as stable characteristic of personality is readiness. Prematurely formed, it acts the most important prerequisite of successful service. The structure of such preparedness includes next components: positive attitude towards service activity, adequate requirements of activity, character traits, abilities, temperament, motivation; necessary knowledge, skills, abilities; stable professionally important features of perception, attention, thinking, emotional and volitional processes.

In the structural plan readiness formed by aggregate of elements motivational, meaning and operational sphere of professionalism. Motivational component make up motives of understanding purpose of professional activity, motives of self-realization. Motivational sphere of professionalism of rescuer activity conditioned by objectives of activity; its basis are value orientations that set four groups of professional activity motives.

Into first group of motives directly belongs activity-procedural and effective. Meaning characteristic of this group of motives: interest to the activity, wish to reach certain heights, to master better professional duties, need in satisfaction results of work, motives for career growth, etc. Second group include motives to display personality in profession: needs in self-realization, self-development, by means of professional activity; third group: professional communication motives, in the basis of which is the desire to gain authority. Fourth group has motives that focused on external side of profession: motives to prevent troubles, awareness of the inevitability of control. Combination of motives forms internal determination of professional behavior. There is constructive orientation - orientation on achieving results, on self-development, and nonconstructive – on the outsides.

Originality. *The problem of studying the peculiarities of the service of modern specialists of operatively-rescue service of civil protection of Ukraine SES is unexplored because amount of their work increases: not only fire extinguishing and rescue works, and also liquidation consequences of man-made accidents, catastrophes, natural disasters, so for the success of the rescue task and liquidation of emergencies of different character it is necessary to prepare the specialist of appropriate psychological and physical level, which can provide qualified assistance or eliminate danger situation.*

Conclusion. *Research of the structure of professionalism of future specialists of operatively-rescue service of civil protection of Ukraine SES allows us make some conclusions. Professionalism of specialist – it is system quality as a subject of activity. The basis of professionalism is made up by operational, motivational, semantic components. It's matters readiness for professional activity and professional self-regulation. In semantic sphere self-regulation interacts cognitive emotional and behavioral components; determine professional positions, meanings, and self-consciousness. The basis of operational sphere – knowledge, abilities and skills of specialist, professionally important qualities. At the base of the motivational sphere lays valued orientations.*

Analyses shows, that any profession are implemented on the basis of system of professionally important qualities. At the same time, it should be emphasized that quality requirements to professional education of the future specialists of operatively-rescue service of civil protection of Ukraine SES is growing every time, because from their professional important qualities and from successful activities depends a number of rescued lives and scale of total loss from accidents and catastrophes. Education of high qualified specialists envisages mastering of profession within special educational process, and also assistance in formation and development appropriated professional qualities and abilities for future specialists of operatively-rescue service of civil protection of Ukraine SES in the context of learning social and professional values, inherent in the chosen professional activity.

Key words: *professional education; professional motivation; extreme-professional activity; professionally important qualities; responsibility; psychological readiness for professional activity; motivational; semantic and operative sphere of professionalism; professionalism; future specialists of operatively-rescue service of civil protection of Ukraine SES.*

Одержано редакцією 06.11.2017
Прийнято до публікації 20.11.2017